

Eduskunta
Lakivaliokunta

Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 23.2.2021

Maahanmuuttoviraston lausunto asiassa HE 247/2020 vp

Maahanmuuttovirasto kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi yllä mainitun hallituksen esityksen johdosta, jolla esitetään muutettavaksi ulkomaalaislakia ja oikeusapulakia turvapaikanhakijoiden oikeusturvan vahvistamiseksi. Virasto pitää ehdotettua muutosta tavoitteiltaan kannatettavana.

Maahanmuuttovirasto on laatinut lausunnon yhteistyössä osana virastoa toimivan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kanssa.

Avustajan läsnäolo turvapaikkapuhuttelussa

Ammattitaitoisen oikeusavustajan läsnäolo turvapaikkapuhuttelussa edistää hakijan oikeusturvan toteutumista ja asian selvittämistä erityisesti silloin, kun hakijan tilanteeseen liittyy haavoittuvuutta. Ammattitaitoinen avustaja pystyy tukemaan turvapaikanhakijaa myös puhutteluun valmistautumisessa ja siten edesauttamaan sitä, että hakemuserusteet tulevat mahdollisimman kattavasti esitetyiksi ja selvitetyiksi jo puhuttelussa. Virasto pitää myönteisenä ehdotetun muutoksen odotettua vaikutusta siitä, turvapaikanhakijoilla olisi nykyistä suuremmissa määrin puhutteluissa käytössään erilaisten tukihenkilöiden ja muiden ei-oikeudellisten avustajien sijaan oikeusavustaja.

Viranomaisella on turvapaikka-asiassa ulkomaalaislakiin ja hallintolakiin perustuva selvittämisvelvollisuus. Turvapaikkapuhuttelussa hakijaa ohjataan kertomaan kaikista niistä syistä, joiden vuoksi hän hakee kansainvälistä suojelua, ja viranomainen esittää tarvittavat tarkentavat kysymykset. Näin ollen avustajan läsnäololla ei kaikissa tapauksissa ole merkittävää vaikutusta asian selvittämiseen, koska monet hakijat kykenevät kertomaan tällaisista henkilöään koskevista asioista myös ilman oikeudellisen avustajan läsnäoloa. On kuitenkin huomioitava, että yksittäisessä asiassa on usein vaikeaa etukäteen arvioida, miten suuri hyöty avustajan läsnäolosta puhuttelussa olisi saatavissa. Maahanmuuttovirasto katsookin, että esitetty lakimuutos vähentäisi tilanteita, joissa esimerkiksi tulevaan korvaukseen liittyvän epävarmuuden vuoksi avustaja jättää osallistumasta puhutteluun siitä huolimatta, että hänen läsnäolonsa olisi edesauttanut asian selvittämistä.

Puhuttelun ajankohdan määrittäminen

Maahanmuuttovirasto pitää tärkeänä esityksen kirjausta siitä, että virasto määrittää puhuttelun ajankohdan kohtuullisten vaihtoehtojen puitteissa ja avustajan tulee huolehtia joko ajankohdan sopimisesta tai sijaisen asettamisesta puhutteluun. Ennen vuoden 2016 muutoksia puhutteluajankohtien yhteensovittaminen avustajien kalentereihin saattoi aiheuttaa puhuttelujen siirtymisiä jopa usealla kuukaudella eteenpäin, mikä nykytilanteessa johtaisi huomattavan usein lakisääteisen käsittelyaikavelvoitteen ylittymiseen sekä samalla merkittäviin lisäkustannuksiin vastaanottopalveluiden osalta.

Valitusaikoja koskeva muutos

Maahanmuuttovirasto pitää myös ehdotettua valitusaikoja koskevaa muutosta kannatettavana. Virasto katsoo, että lyhyempien valitusaikojen prosessia nopeuttava vaikutus on ollut kokonaiskäsittelyaikojen kannalta hyvin vähäinen ja se on voinut johtaa esimerkiksi puutteellisiin valituksiin. Myös yhdenvertaisuusnäkökohdat puoltavat valitusaikojen palauttamista muita hallinto-oikeudellisia asioita vastaaviksi.

Turvapaikanhakijoiden oikeusavustajien pätevyyden ja huolellisuuden varmistaminen

Esityksessä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi Maahanmuuttovirasto pitää tärkeänä, että hallitusohjelmassa mainitulla tavalla pyritään jatkossa myös entistä paremmin varmistamaan turvapaikanhakijoiden oikeusavustajien pätevyys ja huolellisuus.

Kun vuonna 2015 Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden määrä moninkertaistui, avustajiksi tuli paljon uusia yksityisiä toimijoita. Näillä toimijoilla ei aina ollut sellaista kokemusta ja osaamista turvapaikka-asioista, jota asian hoitaminen olisi edellyttänyt. Lisäksi osa heistä toimi tavalla, joka ei ollut omiaan edistämään hakijan edun toteutumista. Näitä ongelmia on käsitelty muun muassa tutkimuksessa, jonka tuloksiin hallituksen esityksessä viitataan.

Maahanmuuttovirasto tuo esiin, että nyt käsillä oleva esitys ei sisällä sellaisia toimia, jotka ehkäisivät vastaavan tilanteen syntymistä siinä tapauksessa, että turvapaikanhakijoiden määrä uudelleen kasvaisi nopeasti. Turvapaikanhakijat eivät lähtökohtaisesti maahan tullessaan tunne suomalaista oikeusjärjestelmää, eikä heillä siten ole kykyä arvioida avustajan osaamista ja pätevyyttä. He ovat näin ollen oikeusturvan toteutumisen kannalta merkittäväällä tavalla eri asemassa kuin suomalaiset oikeusavun saajat.

Maahanmuuttovirasto pitää tärkeänä, että turvapaikanhakijoiden oikeusapua tarkastellaan jatkossa laajemmin sen erityispiirteet huomioiden ja pyritään hallitusohjelmassa todetulla tavalla varmistumaan siitä, että turvapaikanhakijoiden asioita hoitavat pätevät ja huolellisesti toimivat avustajat. Tässä yhteydessä hyviä käytäntöjä olisi mahdollista selvittää esimerkiksi muiden Pohjoismaiden lainsäädäntöä tarkastelemalla.

Maahanmuuttovirasto pitää lisäksi tärkeänä, että oikeusavun resurssien riittävyys varmistetaan myös tilanteessa, jossa hakijamäärä kasvaa nykyisestä.

Ylijohtaja

Jari Kähkönen

Johtava asiantuntija

Juuso Hyvärinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Maahanmuuttovirasto 09.03.2021 klo 10:27. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Lakivaliokunta